MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

# ÇİFT YÖNLÜ BİR RADİKALLEŞME UNSURU: SURİYE KRİZİNDEKİ YABANCI SAVAŞÇILAR

**Erkan Okalan***

**Özet**

Son yıllarda, özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyasındaki çatışmalarda etki artıran radikal örgütlere katılan yabancı savaşçılar meselesi, uluslararası toplumun küresel terörizm bağlamındaki başlıca endişesi haline gelmiştir. Bu bağlamda, bilhassa 1980-sonrası Afganistan örneğiyle ele alınmaya başlanan yabancı savaşçı sorunsalı, kavramsal açıdan zamanla Selefi-aşırılıkçı akımlarla birlikte anılır olmuştur. Öyle ki, 11 Eylül-sonrası sıklıkla İslam Dünyasındaki aşırılıkçı örgütlere atıfla gündem oluşturmaya başlayan yabancı savaşçı sorunsalı, bugün Suriye'de 2011 yılından beri süren çatışmada Irak'ı da kapsayacak şekilde güçlenen radikal örgütlere yönelik cihat-güdümlü katılımla neredeyse eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. 2012 sonlarındaki saldırılarıyla ses getirmeye başlayan Nusra Cephesi'nin kısa sürede binlerle ifade edilen bir tabana ulaşması Suriye'de yükselen ulus-aşırı terörü gündeme taşırken, 2013'te ortaya çıkan IŞİD'in dünya çapından savaşçı katılımıyla artırdığı gücünü Irak'a genişletmesi ise Suriye krizinin yabancı savaşçı sorunsalıyla birlikte anılmasını getirmiştir. Suriye'deki muhalif saflara yönelik yabancı savaşçı katılımının esasında çok daha fazlası rejim safında çatışmanın başından itibaren söz konusu olmasına rağmen, uluslararası toplumun gündeminde bu konu yalnızca el-Kaide merkezli bir tehdit algısıyla güvenlikleştirilmektedir. Bu çalışma, Suriye krizindeki yabancı savaşçı sorunsalını hem rejim safına, hem de muhalif saflara katılım bağlamında analiz ederek, radikalleşmenin sahada çift-yönlü şekilde kendini beslemesine karşı alınması gereken önlemleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

## Giriş

Mart 2011'de Dera'da patlak veren hükümet-karşıtı sivil protestolara Esad rejiminin güç kullanımıyla karşılık vermesi sonucunda ordudan ayrılan askeri personelin katılımıyla silahlanan muhalefetin Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) altında seküler bir bütünlük sağlayamaması, birbirinden bağımsız çok sayıda silahlı muhalif grupların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu süreçte yabancı radikal örgütlerin sahaya angajmanı ise zor olmamış, rejim kuvvetlerinin artan saldırıları karşısında uluslararası toplumun tepkisizliğinin yarattığı güç

* Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Doktora Adayı, E-Posta: erkanokalan@hotmail.com

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

boşluğundan faydalanan aşırılıkçılar, muhalif gruplar arasında kısa sürede destek bulmaya başlamışlardır.[1] 2012 sonlarında artan saldırılarıyla ses getirmeye başlayan El-Kaide bağlantılı Nusra Cephesi'nin kısa sürede binlerle ifade edilen bir tabana ulaşması Suriye'de yükselen ulus-aşırı terörü gündeme taşırken, 2013'te ortaya çıkan IŞİD'in dünya çapından savaşçı katılımıyla artırdığı gücünü Irak'a genişletmesi Suriye krizinin yabancı savaşçı sorunsalıyla birlikte anılmasını getirmiştir. Ancak, Suriye krizindeki yabancı savaşçılar meselesi salt el-Kaide merkezli bir oluşumdan çok daha fazlasını niteleyen çok-taraflı bir sorunsaldır. Suriye krizindeki yabancı savaşçı katılımını yalnızca muhalif saflardaki el-Kaide bağlantılı katılım ile sınırlandırmayıp, çok taraflı şekilde analiz etmeyi hedefleyen bu çalışma, ilk bölümde yabancı savaşçı kavramının literatürdeki yerine değinecektir. İkinci bölümde Suriye krizindeki yabancı savaşçılar meselesinin medyada nasıl yansıtıldığını inceleyecek olan çatışmanın üçüncü bölümünde çatışmanın rejim safındaki yabancı savaşçı katılımı ele alınacaktır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Suriye krizindeki yabancı savaşçılar sorunsalının uluslararası toplumda tek taraflı olarak yorumlanmasının etkileri çatışmadaki radikalleşme dinamiklerine etkileri tartışılacaktır.

**1. Literatürde "Yabancı Savaşçı" Kavramı**

Herhangi bir çatışmadaki yerel ayaklanmacılar ile ulus-aşırı terör örgütleri arasında tartışmalı bir "ara-kategoriyi" temsil eden yabancı savaşçı olgusuna yönelik Eylül 2014'teki 2178 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) kararı öncesinde genel kabul görmüş hukuki bir tanımın olmayışına dayalı kavramsal belirsizlik, yabancı savaşçı sorunsalının disiplinde kapsamlı bir çalışma olarak ele alınmasını güçleştirmiştir.[2] En genel haliyle "*yabancı bir ülkedeki çatışmaya katılmak üzere ülkesinden ayrılan gönüllü kişiler*"[3] olarak tanımlanabilen yabancı savaşçı kavramı, bazı kaynaklarda "*kendi ülkesi dışında bir çatışmaya dahil olan, çatışma devletinin vatandaşı olmayan, çatışma devletinin resmi ordusuyla herhangi bir bağlantısı bulunmayan ve*

---

[1] Ufuk Ulutaş, Kılıç Buğra Kanat ve Can Acun, "Sınırları Aşan Kriz: Suriye," *SETA*, 120 (Mart 2015): 7-9, Erişim: 25.09.2018, http://file.setav.org/Files/Pdf/20150402160617_sinirlari-asan-kriz-suriye-pdf.pdf.

[2] Thomas Hegghammer, "The Foreign Fighter Phenomenon: Islam and Transnational Militancy," *Belfer Center for Science and International Affairs,Policy Brief* (Ocak 2011), Erişim: 20.09.2018, http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/Hegghammer_policy_brief_feb_2011.pdf.

[3] David Malet, "Why Foreign Fighters? Historical Perspectives And Solutions," *Orbis Journal of Foreign Affairs*, 54:1 (2010): 97, 109, Erişim: 20.09.2018, http://davidmalet.com/uploads/Why_Foreign_Fighters_Malet.pdf.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

*maddi çıkar gütmeyen kişiler*"[4] şeklinde detaylandırılabilmiştir.

Nihayetinde, Eylül 2014'te alınan BMGK 2178 sayılı kararında, "*terörist faaliyetlerde bulunma, planlama, hazırlama veya bu faaliyetlere katılma, ya da terör eğitimi verme veya alma amacıyla vatandaşı olduğu ülkeden başka bir ülkeye giden bireyler*", "yabancı terörist savaşçılar" olarak ifade edilmiştir.[5] Ancak söz konusu karar, başta IŞİD olmak üzere, el-Kaide bağlantılı örgütlere katılımla mücadeleye yönelik alındığından, Suriye krizindeki el-Kaide bağlantılı olmayan diğer radikal gruplara, ÖSO'ya, PKK bağlantılı PYD'nin silahlı kolu YPG'ye ve rejim safına olan yabancı savaşçı katılımını kapsamamaktadır. Dolayısıyla, Suriye'deki çatışmanın tüm saflarına olan yabancı savaşçı katılımını analiz etmeyi planlayan bu çalışmada, söz konusu BMGK kararının hukuki bağlayıcılığı kabul edilmekle birlikte, terminolojik olarak "yabancı savaşçılar" kavramı kullanılmaktadır.

Yabancı savaşçılar sorunsalı bugün sıklıkla İslam Dünyası'nda 1980'lerden itibaren etki artıran Selefi akımlara yönelik dini/mezhepsel referanslı katılım ile nitelendirilmekteyse de, yabancı savaşçı kavramı ne yeni, ne de İslam Dünyası'na özgü bir meseledir. Aksine, yabancı savaşçılar meselesi, Roma lejyonundaki paralı askerlerden Fransız yabancılar lejyonuna, İngiliz ordularındaki Nepalli Gurkalar'dan Vatikan'daki İsviçreli muhafızlara kadar siyasi tarihte çok sayıda örneği bulunan bir olgudur.[6] Esasında, herhangi bir ülkede patlak veren toplumsal bir ayaklanmaya ülke dışından bireylerin katılımının teşvik edilmesinde, 1835'teki İspanyol iç savaşından bugün Suriye ve Irak'ta yaşanan çatışmaya kadar, geçmişten beri tek bir ortak strateji kullanılmaktadır. İlk aşamada, yabancı bir ülkede etnik, dini ya da ideolojik kimliği açısından toplumsal veya siyasal dışlanmaya konu olan potansiyel bir kesim hedef alınmaktadır. İkinci aşamada, mevcut ayaklanmanın sosyal olarak yaratılan ve potansiyel hedef ile ilişkilendirilen bir ulus-aşırı topluluk kimliğine tehdit olarak lanse edilmesi yoluyla çatışmaya katılım teşvik edilmektedir. Katılımın rasyonelleştirilmesi için ise, hedef kesimin bekasını çatışmada tehdit altında gösterilen bu ulus-aşırı topluluk kimliğinin savunulmasına bağlayan bir söylem aracılığıyla tüm katılımcıların çıkarına

---

[4] Hegghammer, "The Rise Of Muslim Foreign Fighters: Islam And The Globalization Of Cihad," *International Security*, 35:3, (2010-2011 Kış): 57-59, Erişim: 18.09.2018, http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/The_Rise_of_Muslim_Foreign_Fighters.pdf.

[5] United Nations, Security Council, *UN Security Council Resolution 2178 on Foreign Terrorist Fighters*, 24.09.2014, S/RES/2178 (2014), Erişim: 17.09.2018, https://www.un.org/sc/suborg/en/s/res/2178-%282014%29.

[6] Çakıl Güç, "Savaş Müteahhitleri", *Akademik Ortadoğu*, 2:4 (2008): 122-129, Erişim: 15.09.2018, http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu4%20makale/cakil_guc.pdf.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

tasarlanan bir zafer doğrultusunda "savunmacı seferberlik çağrısı" yapılmaktadır.[7]

**2. Suriye Krizindeki Yabancı Savaşçılar Sorunsalı**

Amerikan Merkez İstihbarat Teşkilatı (CIA) ve diğer Batılı istihbarat kurumlarının değerlendirmelerine göre, Suriye'de Mart 2011'de patlak veren krizin ilk üç yılında rejim kuvvetlerine karşı savaşmak üzere çatışmaya 80'den fazla ülkeden yaklaşık 15,000 civarında yabancı savaşçı katılımı olduğu öne sürülmüştür.[8] Katılımın çoğunluğunu Arap Dünyası'ndan gelen yabancı savaşçılar oluşturmakla birlikte, yaklaşık %25'inin başta Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkeler olmak üzere ABD ve Kanada gibi Batılı ülkelerden, yüzlercesinin ise Rusya'dan olduğu ileri sürülmüştür.[9] Katılımın çoğunluğunu bölge genelinden gelen Arap Müslümanların oluşturması her ne kadar Suriye krizine yönelik ortak bir coğrafyaya dayalı –sabit profilde- bir yabancı savaşçı katılımı algısı yaratmışsa da, katılımın önemli bir bölümünü Batılı ülkelerden gelen savaşçıların oluşturması ve hatta bunların kayda değer bir kısmının da katılım sürecinde din değiştirerek Müslümanlığı seçen Hıristiyanlardan oluşması, bu algının sorgulanmasını getirmiştir.[10] Bununla birlikte, çatışmaya katılan yabancı savaşçıların büyük çoğunluğunun önceden herhangi bir çatışma tecrübesi edinmemiş genç kesimden oluşması, sıradan bir bireyi şiddeti desteklemeye veya uygulamaya yönelten radikalleşme sürecinin anlaşılması gerekliliğini ortaya koymuştur.[11]

Suriye'deki çatışmaya katılmak üzere ülkelerinden ayrılan yabancı savaşçıların radikalleşme süreçlerinde, yerel düzeyde radikal örgütlere bağlı eleman toplayıcılar (recruiters) tarafından yürütülen savunmacı seferberlik propagandaları, internet ve sosyal medya ağları aracılığıyla kolaylıkla ve hızlıca küresel düzeye erişebilmektedir. Örgütlerin savunmacı seferberlik çağrılarında kullandığı propaganda araçları, "İslam Ümmetini dinden sapan

---

[7] Malet, "Why Foreign Fighters? Historical Perspectives And Solutions," 99-110, 112-114.

[8] Gene Thorp, Julie Tate ve Swati Sharma, "Foreign Fighters Flow to Syria," *The Washington Post*, 11.10.2014, Erişim: 09.09.2018, http://www.washingtonpost.com/world/foreign-fighters-flow-to-syria/2014/10/11/3d2549fa-5195-11e4-8c24-487e92bc997b_graphic.html.

[9] Richard Barrett, "Foreign Fighters In Syria," *The Soufan Group*, (Haziran 2014): 9, 17, Erişim: 10.09.2018, http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/06/TSG-Foreign-Fighters-in-Syria.pdf.

[10] Tuncay Kardaş ve Ömer Behram Özdemir, "Avrupalı Yabancı Savaşçılar," *SETA*, 115 (Şubat 2015): 12, Erişim: 11.09.2018, http://setav.org/tr/avrupali-yabanci-savascilar/analiz/18237.

[11] Sarah Ladbury, "Testing Hypotheses On Radicalisation In Afghanistan," *Department Of International Development*, 14 (August 2009): 9, Erişim: 20.09.2018, http://d.yimg.com/kq/groups/23852819/1968355965/name/Drivers%20of%20Radicalisation%20in%20Afghanistan%20Sep%2009.pdf.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
diğer mezhebe karşı savunma" söylemine dayalı mezhepsel motivasyondan, uluslararası toplumun (özel olarak Batının) tepkisizliği altında saldırıya maruz sivilleri savunma söylemine dayalı Batı-karşıtı ideolojik motivasyona kadar çok çeşitli süreçleri içerebilmektedir.[12] Bununla birlikte, çatışmadaki örgütlenmeler veya çatışmayı vekalet savaşı olarak gören başka ülkelerce sağlanan maddi yardımlara dayalı ekonomik motivasyon ile çatışmadaki zafer ve kahramanlık fırsatına vurgu yapan psikolojik motivasyonun da, Suriye'deki çatışmaya yabancı katılımın teşvik edilmesinde kullanılan yöntemlerden olduğu bilinmektedir.[13]

Nitekim, bu çok çeşitli motivasyon türleriyle açıklanabilen radikalleşme süreçleri neticesinde Suriye krizinde varılan yabancı savaşçı katılımı, IŞİD'in 2014 Haziran'ındaki "sözde" Halifelik ilanı ardından büyük bir ivme kaydetmiş ve Şubat 2015 itibariyle 20,000'e ulaştığı duyurulmuştur. Ancak bu noktada, söz konusu rakamların oldukça kısıtlı bir değerlendirmeye dayalı olduğu gerçeği teslim edilmelidir. Zira mevcut çatışma ortamının herhangi bir saha araştırmasını mümkün kılmadığı, katılımın çoğunluğunu oluşturan Arap ülkelerinin uluslararası istihbrat paylaşımına kapalı rejimler olmaları, duyurulan datanın yalnızca el-Kaide kökenli veya bağlantılı örgütlere katılıma yönelik oluşturulması ve bu veriler medyada tekrarlanırken katılımın da sürmekte olduğu gibi faktörlerin hesaba katılması, çatışmadaki esas yabancı savaşçı katılımının çok daha fazla olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.[14]

Nitekim Nisan 2015 itibariyle Birleşmiş Milletler (BM) tarafından Suriye ve Irak'taki toplam yabancı savaşçı katılımının 100 farklı ülkeden olmak üzere 22,000'e ulaştığı bildirilirken, Eylül 2015'te Amerikalı istihbarat yetkilileri tarafından bu rakamın 33,000'i aştığı duyurulmuştur.[15] Ayrıca, IŞİD, Nusra Cephesi ve Ahrar El-Şam gibi El-Kaide bağlantılı/kökenli örgütlere olan yoğun katılım nedeniyle Suriye krizindeki yabancı savaşçı sorunsalına yönelik medyada ağırlıklı olarak bu örgütlere yer verilse de, muhalefetteki diğer grupların da -hatta seküler yapılanma ÖSO'nun dahi- yabancı savaşçı içerdiğinin belirtilmesi önemlidir. Bununla birlikte, küresel cihat hedefindeki

---

[12] Kardaş ve Özdemir, "Avrupalı Yabancı Savaşçılar," 13-14.

[13] Oktay Bingöl, "Suriye İç Savaşında Yabancı Savaşçılar," *Merkez Strateji Enstitüsü*, 013 (Mart 2016): 2-4, Erişim: 01.09.2018, http://merkezstrateji.com/assets/media/160323-rp-13-yabanci-savascilar-s2_2.pdf ; Skidmore, "Foreign Fighter Involvement in Syria," 14-16, 53.

[14] Haldun Yalçınkaya, "Yabancı Terörist Savaşçılara karşı Uluslararası İşbirliği: Türkiye'nin Tecrübesi", *ORSAM*, 22 (Şubat 2015): 2-3, 8-10, Erişim: 18.09.2018, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201533_policybrief22tur.pdf.

[15] Gedalyah Reback, "UN: 22,000 Fighters From 100 Countries In Syria And Iraq," *The Times of Israel*, 28.05.2015, Erişim: 02.09.2018, http://www.timesofisrael.com/un-over-22000-foreign-fighters-in-syria-and-iraq/

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
radikal örgütlere yönelik uluslararası toplumda artan tehdit algısı dolayısıyla Batılı istihbarat kurumlarınca salt muhalefet-odaklı yapılan bu değerlendirmelerin rejim safındaki yabancı savaşçıları içermemesi, toplam katılımın gerçekte çok daha fazla olduğunun bir başka göstergesidir.[16]

### 3. Suriye Krizinde Rejim Safındaki Yabancı Savaşçılar

Suriye krizindeki yabancı savaşçı meselesini inceleyen çalışmaların çoğunda, yabancı savaşçı kavramı Sünni muhalifler arasında yükselen IŞİD ve Nusra Cephesi gibi radikal örgütlere katılım bağlamında ele alınmaktadır. Ancak ayaklanmanın silahlı iç çatışmaya döndüğü ilk aşamadan itibaren, Tahran'ın desteğiyle Şii çoğunluklu binlerce yabancı savaşçı başta İran, Lübnan, Irak ve Afganistan olmak üzere dünyanın birçok yerinden Suriye'deki çatışmaya Esad rejimi safında katılmak üzere seferber edilmekte, çatışmakta ve kayıp vermektedir.[17] Ayrıca, 2015'in son çeyreğindeki rejim-lehine askeri müdahalesi öncesinde de rejime desteğini sürdüren Rusya'ya bağlı unsurlar ile kuzeydeki kazanımlarını rejimle tam anlamıyla karşı-karşıya gelmeden elde etmesi ve IŞİD'le mücadeleye katılımı neticesinde çatışma dengelerinin rejim lehine seyretmesine dolaylı katkı sağlayan PKK-bağlantılı PYD'nin silahlı gücü YPG'ye katılan yabancı unsurların hesaba katılması, Suriye krizindeki yabancı savaşçı sorunsalının muhalif saflardan ibaret olmadığını ortaya koymaktadır.

Esad rejiminin 2011'de siyasi reform talepleriyle patlak veren sivil protestolara güç kullanımıyla karşılık vermesi, çeşitli rütbelerden binlerce askeri mensubun düzenli ordudan ayrılarak muhalefete katılmasına sebep olmuş ve rejim kuvvetlerinde insan gücü bakımından kayda değer bir zayıflama gerçekleşmiştir. Temmuz 2012'den itibaren, farklı bölgelerde eş-zamanlı olarak çatışma cepheleri açması sonucunda rejim kuvvetleri başkent Şam'a kadar sıkıştırılmıştır. Aralık 2012 itibariyle rejimin düzenli ordudan ayrılan askeri kuvvetlerinin sayısı 100,000'in üzerine çıkarken, çatışmalarda verilen kayıp sayısı 10,000'e yaklaşmıştır. Buna bir de çatışmalarda yaralanarak muharebe yeterliliğini kaybeden 22,000 civarındaki düzenli ordu personelinin eklenmesi, Esad rejimi kuvvetlerinin 2012 sonu itibariyle insan-gücü bakımından verdiği firenin toplamda 130,000'i aştığını ortaya koymuştur. Nitekim, karadan mücadeleyi sürdürme kapasitesi azalan rejimin 2012 yılı

[16] Barrett, "Foreign Fighters In Syria," 11.

[17] Ruth Sherlock, "Iran Boosts Support to Syria," *The Telegraph*, 21.02.2014, Erişim: 20.09.2018, http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iran/10654144/Iran-boosts-support-to-Syria.html.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
sonlarında hava bombardımanı ve uzaktan top atışı gibi saldırı yöntemlerine başvurması, rejim kuvvetlerinde verilen insan-gücü kaybının olası bir sonucu olarak görülmüş ve 2013 başlangıcı itibariyle rejimin devrileceği beklentilerinin artmasına yol açmıştır.[18] Böyle bir ortamda, Beşar Esad'ın "herhangi bir siyasi girişimin kabul edilmeyeceği ve terörist unsurların yer aldığı muhalefete yönelik direnişin gereken her türlü saldırı yöntemine başvurarak sürdürüleceği" şeklindeki açıklaması başlangıçta şaşırtıcı olmuşsa da, rejimin askeri kuvvetlerinde verilen kaybı yabancı savaşçı desteğiyle telafi etmeye başladığı kısa süre içinde anlaşılmıştır.[19]

Suriye'deki krizin başlangıcından beri Tahran yönetiminin aşamalı olarak artar şekilde sürdürdüğü desteğiyle binlerce yabancı savaşçı Esad rejimi safında savaşmak üzere Suriye'ye gönderilmektedir. İran'ın Esad rejimine yönelik bu desteğinin açıklanmasında medyada sıklıkla ideolojik ve mezhepsel referanslara atıfta bulunulsa da, pan-Arap ideolojideki laik-sosyalist Suriye rejimi ile teokratik İran İslami rejimi arasında ideolojik bir bağlantı olamayacağı gibi, Esad rejiminin Nusayri kimliğiyle İran Caferiliğinin bir tutulması ise hatalı bir çıkarım sunmaktadır.[20] Bunun yerine, Tahran'ın bölgedeki İran-karşıtı Sünni blok ve İsrail karşısındaki caydırıcı gücünün ve bölgedeki diğer Şii topluluklara erişiminin sürdürülmesinde hayati rol üstlenen Lübnan'daki Hizbullah örgütüyle bağlantısını Suriye üzerinden sağladığı hesaba katılmalıdır. Dolayısıyla, İran'ın Esad rejimine olan desteğinin arkasındaki esas dinamiğin ideolojik ya da mezhepsel faktörler değil, reel-politik çıkarlar olduğu teslim edilmelidir.

Suriye'deki çatışmanın başlangıcından beri İran İslami Devrim Muhafızları Ordusu'na bağlı düzenli kuvvetler ve paramiliter güçler, Esad rejiminin İran uyruklu yabancı savaşçı kaynağını oluşturmaktadır. 2003-sonrası Irak'taki Amerikan kuvvetlerine karşı Iraklı milisleri örgütlemede üstlendiği aktif rolüyle bilinen Kudüs Kuvvetleri Komutanı General Kasım Süleymani komutasında seferber edilen İranlı unsurların Esad rejimi safındaki varlığı Suriye'deki çatışmanın başlangıcından beri muhaliflerce çok kez

---

[18] Conal Urquhart, "Syrian Government Forces Shell Rebel Positions Around Damascus," *The Guardian*. 15.12.2012, Erişim: 09.09.2018, https://www.theguardian.com/world/2012/dec/15/syrian-forces-rebel-damascus.

[19] Spencer, Richard, "Syrian President Bashar al-Assad Denounces Opposition As Armed, Murderous Criminals," *The Telegraph*, 06.01.2013, Erişim: 09.09.2018. https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/9783570/Syrian-president-Bashar-al-Assad-denounces-opposition-as-armed-murderous-criminals.html.

[20] Phillip Smyth, "The Shiite Jihad In Syria And Its Regional Effects," *The Washington Institute*, 138 (Şubat 2015): 1-2, Erişim: 23.08.2018, http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyFocus138-v3.pdf.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

duyurulmuşsa da, Tahran yönetimi tarafından uzun süre inkar edilmiştir. 2014'ün son çeyreğinde ABD öncülüğünde oluşturulan uluslararası koalisyonun IŞİD'le mücadelede müttefik olarak kabul ettiği yerel unsurlardan sayılmasıyla beraber İranlı unsurların Suriye'deki varlığında belirgin bir artış yaşanmıştır. Nitekim, Esad rejimi safındaki İranlı yabancı savaşçıların sayısının 2016 sonlarında 15,000'in üzerinde olduğu belirtilirken, Devrim Muhafızları'nın Suriye'de verdiği kayıpların 2018 itibariyle 500'ü aştığı bildirilmiştir.[21]

Suriye'deki çatışmada Esad rejimi safındaki İran-destekli en etkili yabancı savaşçı kaynağını ise Lübnan-merkezli Hizbullah örgütü unsurları oluşturmaktadır. Hizbullah'ın özellikle Mayıs-Haziran 2013'teki Kuseyr çatışmasındaki aktif rolü, krizin gidişatında önemli bir kırılma noktası yaratmış ve muhaliflerin 2012 süresince kontrol kazandığı Humus ve Halep gibi çok sayıda bölgenin geri alınmasını sağlayarak, çatışma dengelerinin tekrar rejim-lehine çevrilmesine katkıda bulunmuştur.[22] 2006 yılında İsrail ile savaşta bizzat çatışma tecrübesi kazanmış olan Hizbullah unsurları Suriye'de özellikle piyade gücü, askeri keşif ve keskin nişancılık konularında Esad rejiminin düzenli birliklerine "tamamlayıcı güç" olarak destek verdiği bilinmektedir.[23] 2017 itibariyle, Suriye'de bulunan Hizbullah unsurlarının 5,000 ile 8,000 arasında olduğu ve Esad rejimi safında katıldığı çatışmalarda verdiği kayıpların ise 2018 itibariyle 1,200'ün üzerinde olduğu kaydedilmiştir.[24]

Esad rejiminin Hizbullah'tan sonra en etkili İran-destekli yabancı savaşçı kaynağını ise Irak-merkezli Şii milis gruplar oluşturmaktadır. Operasyonel düzeyde Hizbullah kadar profesyonel olmasalar da, Iraklı Şii milisler Suriye'deki muhaliflere karşı siper oluşturmakta ve rejim kuvvetlerine

[21] Rafizadeh, Majid, "Iranian Soldiers in Syria," *Gatestone Institute*, (Kasım 2016), Erişim: 21.08.2018, https://www.gatestoneinstitute.org/9406/iran-soldiers-syria.; Tehran: 2,100 Iranian Soldiers Killed In Syria and Iraq. *Middle East Monitor*. 07.03.2018. Erişim: 16.09.2018. https://www.middleeastmonitor.com/20180307-tehran-2100-iranian-soldiers-killed-in-syria-and-iraq/.

[22] Loveday Morris, "In Syria, Hezbollah Forces Mass Around Aleppo to Aid Assad," *The Washington Post*, 02.06.2013, Erişim: 09.09.2018, https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/hezbollah-boosting-assads-forces-in-northern-syria/2013/06/02/3bb59c7e-cb9e-11e2-8f6b-67f40e176f03_story.html?utm_term=.add907bca4bd.

[23] Ahmad Majidyar, "More Than 10,000 Afghans Sent By Iran To Syria Reported Killed And Injured," *Middle East Institute*, 08.01.2018, Erişim: 09.09.2018, http://www.mei.edu/content/io/more-10000-afghan-shiites-sent-iran-syria-reported-killed-and-injured.

[24] Ali Alfoneh, "Hezbollah Battlefield Deaths Defending Assad Mount Up," *Newsweek*, 21.04.2017, Erişim: 09.09.2018, https://www.newsweek.com/hezbollah-battlefield-deaths-defending-assad-mount-586320.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

cephede taze kan sağlamaktadırlar. Aralarında 2003-sonrası Irak'taki Amerikan kuvvetlerine karşı çatışma tecrübesi kazanmış Iraklı Şii milisler, Suriye-merkezli Ebu-Fadıl el-Abbas Tugayı altında toplanmaktadırlar. 2014 yazından itibaren IŞİD'le çatışmaları kapsamında Iraklı Şii unsurların Suriye-Irak arasındaki çift-yönlü geçişlerinin artması nedeniyle Suriye'deki sayıları sürekli değişmekle birlikte, 2015 itibariyle 5,000 ile 10,000 civarında oldukları ve Suriye'de verdikleri kayıpların ise 110'u aştığı bildirilmiştir.[25]

Suriye rejiminin İran destekli üçüncü yabancı savaşçı kaynağını ise Afgan Şii savaşçılar oluşturmaktadır. Çoğunluğu Kabil'in kuzeybatısında yer alan Bamyan şehri merkezli Hazara aşiretine mensup olan Afgan Şiiler, Esad rejimi safındaki en önemli Arap-olmayan yabancı savaşçı kaynağıdır. Öyle ki, tıpkı İranlılar gibi Oniki-imamcı Şiiliğe mensup olan ve Hümeyni'nin velayet-i fakıh ideolojisine bağlı Hazarlar'ın, Mayıs-Haziran 2013'te savaş dengelerinin rejim lehine değişmesinde dönüm noktası olarak kabul edilen Kuseyr savaşında, cephedeki Hizbullah ve Iraklı Şii milisler ile birlikte önemli rol oynadığı bilinmektedir.[26] Kasım 2013 itibariyle İran-destekli kurulmuş olan Fatimiyun Tugayı altında örgütlenmeye başlayan Afgan Hazaraların Suriye'deki mevcudiyetinin 2018 itibariyle 10,000 civarına ulaştığı, çatışmalarda verdikleri kayıpların ise 2,000 civarında olduğu kaydedilmiştir.[27]

Tahran'ın Suriye'deki çatışmaya rejim safında katılmaya yönelik seferberlik alanı İran, Lübnan, Irak ve Afganistan ile sınırlı kalmamakta, Yemenli Husilerden, Bahreyn ve Kuveyt'teki Şiilere, hatta Somali ve Fildişi Sahili'nden Afrikalı Şii seferberliğine kadar çok geniş bir coğrafyaya yayılmaktadır.[28]

Esad rejiminin önemli bir yabancı savaşçı kaynağını da, 2015'in son çeyreğinde başlattığı müdahalesi öncesinde Suriye'deki askeri varlığını inkar eden Rusya'nın gizli desteğiyle çatışmanın ilk aşamalarından itibaren Esad rejimi safında "Slav Kolordusu" altında örgütlenen ve çoğunluğu emekli Rus

[25] Alfoneh. "Tehran's Shia Foreign Legions." *Carnegie Endowment For International Peace*. 30.01.2018. Erişim: 01.09.2019. http://carnegieendowment.org/2018/01/30/tehran-s-shia-foreign-legions-pub-75387.

[26] Phillip Smyth, "Hizballah Cavalcade: The Lion Of Damascus, And Afghans, And Africans! Oh My!: Fighters From Exotic Locales In Syria's Shia Militias," *Jihadology*. 30.07.2013, Erişim: 15.09.2018, http://jihadology.net/2013/07/30/hizballah-cavalcade-the-lion-of-damascus-and-afghans-and-africans-oh-my-fighters-from-exotic-locales-in-syrias-shia-militias/.

[27] Ahmad Majidyar, "More Than 10,000 Afghans Sent By Iran To Syria Reported Killed And Injured"

[28] Smyth, "Hizballah Cavalcade: The Lion Of Damascus, And Afghans, And Africans! Oh My!: Fighters From Exotic Locales In Syria's Shia Militias,"

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
askeri unsurlar ile disiplin suçu dolayısıyla görevden alınmış güvenlik güçlerinden oluşan Rus-uyruklu yabancı savaşçılar oluşturmaktadır. Suriye'deki çatışmada Rus unsurların rejim safındaki varlığı Rusya tarafından uzun süre inkar edildiyse de, 2013 sonlarında muhaliflerce yakalanan Rus paralı askerlerin Moskova'nın desteğiyle rejim safında savaşmak üzere görevlendirildiklerini itiraf etmeleri muhalif kaynakların iddialarının ispatı niteliğinde olmuştur. Rusya'nın Esad rejimine olan üstü-örtülü askeri kuvvet desteği, 2015 sonunda askeri müdahalesini ilan etmesinin ardından artar şekilde devam etmiştir.[29]

Suriye'deki rejim kuvvetlerinin arkasındaki şaşırtıcı bir yabancı savaşçı kaynağını ise Türkiye'deki terör eylemleri dolayısıyla birçok ülkenin terörist yapılanma olarak ilan ettiği Devrimci Halk Kurtuluş Partisi'nin silahlı kanadı olan DHKP-C unsurları oluşturmaktadır. Terörist yapılanmaya bağlı çok sayıda Alevi militanın, eski THKP-C liderlerinden Mihraç Ural öncülüğünde kurulan "Suriye Mukavemeti" bünyesinde Esad rejimine cephe desteği vermek amacıyla Lazkiye'nin kuzeyindeki askeri kamplarda çatışma eğitimi aldığı ve silahlandırıldığı bilinmektedir.[30]

Suriye'de 2011 yılından beri süren çatışmada, ülkenin kuzeyindeki kazanımlarını elde etme sürecinde Esad rejimiyle tam anlamıyla karşı kaşıya gelmediği hatta zaman zaman muhaliflere yönelik saldırılarında ve özellikle IŞİD'le mücadele sürecine katkılarında rejime avantaj sağladığı dolayısıyla belki de çatışmanın üçüncü bir tarafı olarak görülmesi daha uygun olan PKK-bağlantılı PYD'nin silahlı kolu YPG'ye yönelik katılım ise Suriye krizindeki yabancı savaşçı sorunsalının bir diğer boyutunu oluşturmaktadır. 2015 itibariyle örgüte katılan yabancı savaşçıların 400 civarında olduğu ve "Rojava Aslanları" isimli birlik altında örgütlendiği bilinmektedir. Kadın savaşçıların "YPJ" isimli ayrı bir örgütlenmesinin dahi olduğu PYD'nin yabancı unsurlarının katılım süreçlerindeki temel motivasyonun "kendi devleti olmayan ve ötekileştirilen Kürtleri savunma" söylemine dayalı olduğu bilinmektedir.[31]

---

[29]Maria Antonova, "Russian Mercenaries, A Secretive Weapon In Syria," *The Times of Israel*, 17.02.2018, Erişim: 15.09.2018, https://www.timesofisrael.com/russian-mercenaries-a-discrete-weapon-in-syria/.

[30] İsmail Umut Arabacı, "İşte DHKP-C'nin Suriye Üssü," *Sabah*, 31.03.2013, Erişim: 10.09.2018, https://www.sabah.com.tr/gundem/2013/03/31/iste-dhkpcnin-suriye-ussu.

[31]Adam Taylor, "How western Foreign Fighters Are Being Recruited Online To Join Kurds Against Islamic State," *The Washington Post*, 24.11.2014, Erişim: 09.09.2018, https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/11/24/how-western-foreign-fighters-are-being-recruited-online-to-join-kurds-against-islamic-state/?utm_term=.1ef4389c3990 ; 3 Kıtadan Geldiler: PYD'li Teröristler Bakın Nereden, *A*

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

## 4. Sahadaki Çift-Yönlü Radikalleşme Tehdidi

En genel anlamda, çatışmanın uzaması ve Suriye sınırlarını aşması açısından tehdit arz eden yabancı savaşçı sorunsalına yönelik bugün uluslararası toplumdaki en büyük kaygı, Suriye ve Irak'ta çatışmaya katılan yabancı savaşçıların ülkelerine geri döndüklerinde terör saldırısı düzenleme ihtimalleridir.[32] Bu noktada, yabancı savaşçı hareketliliğinin teşkil ettiği olası tehditlere yönelik Uluslararası Terörle Mücadele Merkezi (ICCT) tarafından oluşturulan model, Suriye ve Irak'taki çatışmaya katılan yabancı savaşçıların izlediği bu karmaşık sürecin anlaşılmasında oldukça açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Buna göre, herhangi bir ülkedeki çatışmaya katılan yabancı savaşçılar, çatışmada hayatlarını kaybetmedikleri sürece, çatışma devletinde kalmayı veya ayrılmayı tercih edebilmektedirler. Çatışma devletinde kalmayı tercih eden yabancı savaşçılar sahada tekrar saldırı faaliyetlerini sürdürme potansiyeline sahipken, çatışma bölgesinden ayrılmayı seçenler ise kendi ülkelerine geri dönmeyi veya başka üçüncü bir ülkeye gitmeyi tercih edebilmektedirler. Böylece, çatışma bölgesinden ayrılan yabancı savaşçılar anavatanlarında veya üçüncü bir ülkede terör eylemi düzenleme tehdidini sürdürürken, tekrar aynı veya başka bir ülkedeki çatışmaya katılmaya da karar verebilmektedirler.[33] Herhangi bir ülkedeki çatışmaya katılan yabancı savaşçıların izledikleri süreçteki bu çok-boyutlu olasılık ağına rağmen, IŞİD'in Brüksel'deki Mayıs 2014 tarihli Yahudi müzesi saldırısı ve Ocak 2015'teki Paris saldırıları ile başlattığı bölge-dışı terör ihracı süreci, uluslararası toplumda Suriye ve Irak'taki çatışmaya katılıp ülkelerine geri dönen yabancı savaşçılardan kaynaklı güvenlik endişelerinin artmasına neden olmuştur.[34]

Nitekim, IŞİD'e katılan Batılı savaşçıların ülkelerine geri dönerek saldırı düzenlemelerine yönelik artan Avrupalı endişe, Avrupa Birliği düzeyinde terörist faaliyetlerin önlenmesi amacıyla 2011 yılı sonlarında kurulmuş olan Radikalleşme Farkındalık Ağı'nın yetersiz işlediği düşüncesiyle, tek-tek Avrupalı hükümetlerin yabancı terörist savaşçıların giriş-çıkış veya transit geçişlerinin engellenmesine yönelik sınır denetimlerini artırmaları ve katılımın caydırılmasına yönelik yasal düzenlemelerde

---

*Haber*, 01.03.2018, Erişim: 10.09.2018, https://www.ahaber.com.tr/gundem/2018/03/01/3-kitadan-geldiler-pydli-teroristler-bakin-hangi-ulkeden.

[32] Kardaş ve Özdemir, "Avrupalı Yabancı Savaşçılar," 8-9; Skidmore, "Foreign Fighter Involvement in Syria," 7.

[33] Jeanine De Roy Van Zuijdevin ve Edwin Bakker, "Returning Western Foreign Fighters: The Case of Afghanistan, Bosnia and Somalia," *International Centre for Counter-Terrorism* (June 2014): 1-12, Erişim: 10.09.2018, http://www.icct.nl/download/file/ICCT-De-Roy-van-Zuijdewijn-Bakker-Returning-Western-Foreign-Fighters-June-2014.pdf.

[34] Barrett, "Foreign Fighters In Syria," 21-23

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

bulunmalarıyla sonuçlanmıştır.[35] Ocak 2015'teki 16 kişinin ölümüyle sonuçlanan Paris saldırıları ise, 2178 sayılı BMGK kararı uyarınca Eylül 2014'ten itibaren yürürlüğe sokulan önlemlerin, "seyahatlerin daha yakından izlenmesi", "şüpheli pasaportlara el konulması" ve hatta "yakalananların vatandaşlıktan çıkartılması" gibi daha sıkı yasal düzenlemelerle artırılmasını getirmiştir.[36]

Suriye'deki çatışmanın başlangıcından itibaren sahada tırmanan radikalleşmeye yönelik açık bir pozisyon almaktan çekinen ABD'yi harekete geçiren ise, 2014 sonunda Suriye'de bulunan Amerikan vatandaşlarının IŞİD tarafından katledildiğinin duyulması ve örgütün Irak'taki ilerlemeleri neticesinde Erbil sınırına dayanarak Iraklı Kürtleri tehdit etmeye başlaması olmuştur. Nitekim, IŞİD'e katılımı engellemeye yönelik BMGK düzeyinde alınan kararlarla başlatılan yasal mücadele, örgütün yok edilmesine yönelik ABD öncülüğünde kurulan uluslararası koalisyonun hava saldırılarına dayanan askeri mücadele ile desteklenmiştir.[37] Gelinen noktada, Temmuz 2017'de örgütün Musul'dan tasfiyesi ve Rakka ile Deyrizor'un geri alınması neticesinde, Suriye ve Irak'taki kontrol alanı oldukça daraltılmıştır. Askeri yenilgilere bağlı olarak, örgüte yönelik yabancı savaşçı katılımında da kayda değer bir yavaşlama yaşanmaya başlamıştır. Ne var ki, IŞİD'e katılımdaki bu yavaşlama, örgütün militan sayısında bir azalma gerçekleştiği anlamına gelmemektedir. Güncel olarak, IŞİD'in Suriye ve Irak'taki mevcut militan miktarına yönelik araştırma yapan BM Uzman Heyeti'nin Güvenlik Konseyi'ne sunduğu Ağustos 2018 tarihli raporda, örgütün 2017 sonundaki askeri yenilgilerine rağmen iki ülkedeki güncel militan sayısının yaklaşık olarak 20,000 ile 30,000 aralığında olduğuna yer verilmiştir. Rapordaki bir diğer dikkat çeken nokta da, Suriye ve Irak'ta çatışmaya katıldıktan sonra ülkelerine geri dönen yabancı savaşçıların miktarının ve teşkil ettiği tehdidin, bu kişilere yönelik uluslararası toplumda yükselen endişeyi karşılamadığına yönelik çıkarım olmuştur. Bu anlamda, Soufan Grup'un geçen yıl yayınladığı rapor, 2017 itibariyle Suriye ve Irak'ta çatışmaya katılıp ülkelerine geri dönen yabancı savaşçıların sayısının 33 ülkeden yaklaşık olarak 5,600 civarında

---

[35] United Nations, Security Council, "*Security Council Unanimously Adopts Resolution Condemning Violent Extremism, Underscoring Need To Prevent Travel, Support For Foreign Terrorist Fighters,*" 24.09.2014, Erişim: 05.09.2018, http://www.un.org/press/en/2014/sc11580.doc.htm.

[36] Kardaş ve Özdemir, "Avrupalı Yabancı Savaşçılar," 9-10.

[37] Ferhat Pirinççi, Oytun Orhan ve Bilgay Duman, "ABD'nin IŞİD Stratejisi Ve Irak İle Suriye'ye Olası Yansımaları," *ORSAM,* 191 (Eylül 2014): 7, 10-11, Erişim: 09.09.2018, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2014924_rapor191tur.pdf.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
olduğu ve büyük çoğunluğunun hapse mahkum ettirildiği veya vatandaşlıktan çıkartılıp sınır-dışı edildiğini bildirmektedir.[38]

Katılımın caydırılmasına yönelik ulusal düzeylerde alınan damgalama veya vatandaşlıktan çıkarma gibi yasal önlemler, toplumsal yabancılaşmayı besleyerek katılımı teşvik edici sonuçlar doğurma potansiyeline sahiptir. Bu, 1980-sonrası Afganistan örneğinde tecrübe edilmiştir. Zira Sovyetlere karşı savaşmak için Afganistan'a giden "mücahitlerin" çoğunluğunun vatandaşlıktan çıkarılarak anavatanlarına geri dönmelerinin yasaklanması veya damgalama ile ağır hapis cezalarına mahkûm edilerek ülkelerine dönüşlerinin caydırılması, Selefi aşırılıkçıların Afganistan'da destek bulmasını kolaylaştıran en önemli faktör olmuştur. Kızıl Ordu'nun geri çekilmesi sahadaki radikalleşmeyi sonlandırmaya yetmemiş, devletsiz kalarak yeniden örgütlenme arayışına giren mücahitler kısa süre sonra Bosna ve Çeçenistan'da patlak veren çatışmalara katılım için aşırılıkçı örgütlerin savunmacı seferberlik çağrılarına yanıt verecek olan birincil hedefi teşkil etmişlerdir. 11 Eylül saldırıları sonrasında, "uluslararası terörle mücadele" adı altında İslam Dünyası'na karşı ABD öncülüğünde başlatılan küresel savaş ise aşırılıkçı hareketlerin Batı-karşıtı söyleme dayalı ulus-aşırı seferberlik çağrılarının destek bulmasını kolaylaştırmış ve radikalizmin bölgede özellikle 2001 yılından itibaren kazandığı ivmenin başlıca sebebi olmuştur. ABD'nin Afganistan ve Irak operasyonları çerçevesinde yürütülen etnik ve dini yapıları göz-ardı eden politikalar, Afganistan-merkezli El-Kaide radikalizminin 2001 yılından itibaren önce Pakistan'da, 2003 sonrasında ise Irak'ta destek bulmasını getirmiştir.[39]

Öte yandan, IŞİD'in hava saldırılarıyla tasfiye edilmesine yönelik uluslararası düzeyde yürütülen bire-bir askeri mücadelenin ise yeni katılımları önlemekten uzak olduğunun belirtilmesi önemlidir. Bu noktada, ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Anthony Blinken'ın Haziran 2015 tarihli açıklamasında uluslararası koalisyonunun hava operasyonları sonucunda 10,000'den fazla IŞİD militanının öldürüldüğünü duyurmasının ardından, Amerikan istihbaratının örgüte katılan yabancı savaşçılara ilişkin rakamın Eylül 2015 itibariyle 30,000'i aştığını bildirmesi açıklayıcıdır. Dolayısıyla, katılımı

[38] Barrett, "Beyond the Caliphate: Foreign Fighters and the Threat of Returnees," *The Soufan Center*, (Ekim 2017): 1-9, Erişim: 10.09.2018, http://thesoufancenter.org/wp-content/uploads/2017/11/Beyond-the-Caliphate-Foreign-Fighters-and-the-Threat-of-Returnees-TSC-Report-October-2017-v3.pdf.

[39] Derya Kap, "AB ve Türkiye'nin IŞİD ve Yabancı Savaşçılarla Mücadele Politikası," *İktisadi Kalkınma Vakfı*, 108 (Ocak 2015): 4-5, http://www.ikv.org.tr/images/files/Degerlendirme%20108(1).pdf.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
durdurmaya yönelik ulusal düzeylerde alınan cezalandırıcı önlemler ve örgütün sahada tasfiye edilmesine yönelik girişilen bire-bir askeri mücadelenin yeterli olmadığı göz önüne alınmalı, sahadaki radikalleşmeyi besleyen siyasi, toplumsal ve sosyal faktörlerin de hesaba katıldığı çok-boyutlu bir yaklaşım geliştirilmelidir. Zira kökeni Irak'ta 2010 itibariyle yok olmak üzere olan El-Kaide bağlantılı Irak İslam Devleti (İİD) örgütüne dayanan IŞİD'in, Suriye ve Irak'ta yaşanan siyasi boşluktan faydalanarak arttırdığı gücünü, yabancı ülkelerdeki toplumsal açıkları kullanarak giriştiği savaşçı toplama faaliyetleriyle desteklemesi sonucunda bugün dünyanın en tehlikeli terör örgütü konumuna ulaştığı unutulmamalıdır.

IŞİD'in bire-bir askeri yöntemlerle tasfiye edilmesine dayalı mücadele sahadaki radikalleşmenin ortadan kaldırılmasına yönelik bir çözümü içermemektedir. Örgütün tavsiye edilmesi durumunda sahadaki radikal Şii milis kuvvetlere bağlı unsurlar ile IŞİD'e bağlı yönetimde radikal görüş ve çatışma tecrübesi kazanmış Sünnilerin bir arada varlığının barışçıl bir şekilde nasıl sağlanacağı sorgulanmalıdır. Özellikle edinilen çatışma tecrübesi ve radikal görüş doğrultusunda birbirine karşı şiddet-yanlısı tutumları keskinleşmiş iki mezhepsel kimlik arasındaki karşılıklı gerilimin sahada radikalleşmeyi besleyen temel unsur olduğu gözardı edilmemelidir. Bu durum, 2003-sonrası Irak'ta tecrübe edilmiş, oluşturulan yeni siyasi yapıdan dışlanan Sünni kesimlerin 2007'den itibaren sisteme tekrar-entegrasyonuna yönelik ABD-destekli girişimlerle radikalizmin yükselişinin önüne geçilmeye çalışılmışsa da, Amerikan kuvvetlerinin 2011 yılında ülkeden çekilmesiyle birlikte merkezi yönetimin tekrar bu kesimlere yönelik dışlayıcı politikalara başvurması, radikal örgütlerin "Şii-ağırlıklı Bağdat yönetimine karşı Sünni kimliğin savunulmasına" dayalı seferberlik çağrılarının yeniden destek bulmasına yol açmıştır. Aynı yıl, Suriye'de patlak veren kriz ise yabancı Şii kuvvet-destekli rejimin artan saldırıları karşısında uluslararası toplumun Sünni çoğunluktaki Suriyeli muhalifleri savunmadaki isteksizliği dolayısıyla radikal örgütlerin "saldırgan Şiiler ve tepkisiz Batı'ya karşı" savunmacı seferberlik çağrılarının destek bulabileceği yeni bir oyun sahasını temsil etmiş ve bugün Irak'ı da içine alarak tırmanan çatışmanın temelini oluşturmuştur.[40]

Tabloya bir de kuzeyde PYD öncülüğündeki Kürtlerin ilan ettiği "de facto" yönetimin eklenmesi, Suriye'deki güvenliksiz durumun çözümünün salt el-Kaide merkezli bir mücadeleyle mümkün olmadığı savını güçlendirmektedir. Çatışmanın hiçbir safının maddi ve manevi maliyetine

[40] Sinan Hatahet, "Suriye'de IŞİD," *ORSAM*, 20 (Şubat 2015): 3-5, Erişim: 03.09.2018, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2015225_policybrief20tur.pdf.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
katlandığı kazanımlarından vazgeçmeye veya kayıplarının tazmin edilmemesine ikna olmasının imkansız olduğu açıktır. Dolayısıyla, Suriye'deki yabancı savaşçı sorunsalından kaynaklı radikalizmle mücadele önce sahadaki tüm kesimlerin çıkarlarının gözetildiği sosyal ve siyasal dönüşüme odaklanmalıdır. Bu dönüşümün rejimin devamıyla sağlanmasının mümkün olmadığı artık net bir şekilde ortada olduğundan, uluslararası toplumun meseleyi Suriye üzerinden çıkar-odaklı rekabet politikalarından arınarak uluslararası örgütlenmeler ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde somut politikalar geliştirerek ele alması gerekmektedir. Suriye krizindeki yabancı savaşçı katılımını teşvik eden radikalleşmenin tek dinamiği geri-dönen yabancı savaşçılar olmamakla birlikte, uluslararası toplumda bu kişilere yönelik yerleşmiş olan küresel endişe kaynaklı mücadele ağır hapis cezalarına çarptırma veya vatandaşlıktan çıkarma gibi yöntemler yerine, bu kişileri topluma tekrar kazandırmaya odaklanmalıdır. Bu yöntem, bir yandan çatışma ortamındaki şiddet dolayısıyla pişman olup anavatanına dönmek isteyenlerin oluşturduğu "barışçıl dönüşün" teşvik edilmesinde, diğer yandan ise geri-dönenlerin tecrübelerinden fayda üretip radikalleşme sürecini terse çevirecek politikalar geliştirilmesinde kullanışlı olma potansiyeline sahiptir. Geri-dönen yabancı savaşçıların topluma tekrar entegrasyonunun sağlanmasında radikal görüşlerden arındırıcı sosyal rehabilitasyon programlarının desteklenmesi ve istihdamı artırmaya yönelik politikalar geliştirilmesi faydalı olabileceği gibi, radikal örgütlerin seferberlik çağrılarında kullandıkları ulus-aşırı bir toplumsal kimliğin savunulması söylemine karşı ulusal kimlik ve vatandaşlık bağlarını güçlendiren şiddet-karşıtı söylemler üretilmesi de kullanışlı bir yöntem olarak görünmektedir.

**SONUÇ YERİNE**

Suriye krizindeki yabancı savaşçı sorunsalı bugün her ne kadar özellikle IŞİD'in bölge-dışı saldırıları dolayısıyla el-Kaide merkezli bir tehdit algısıyla güvenlikleştirilmekteyse de, çatışmanın en başından beri sahada rejim safında aktif muharebe desteği veren Şii-çoğunluklu yabancı radikal unsurlar bulunmaktadır. Meseleye yönelik uluslararası toplumdaki el-Kaide merkezli tehdit algısı nedeniyle gerek çatışmanın rejim safındaki İran ve Rusya destekli katılım, gerekse çatışmanın üçüncü bir tarafı olarak görülebilen PKK-bağlantılı YPG'ye olan katılım, Suriye krizindeki yabancı savaşçılar sorunsalıyla mücadelede göz ardı edilen bir boyut olarak kalmaktadır. Aslında sürecin en başında el-Kaide bağlantılı unsurların çatışmadaki varlığı yok denecek kadar az olduğu ve yabancı savaşçı katılımının daha ziyade Arap Baharı olarak adlandırılan süreçteki devrim romantizmine dayalı olarak Suriye'de siyasi bir

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ
dönüşüm yaşanacağı inancıyla Mısır, Tunus ve Libya'dan gelen ve herhangi bir radikal akıma mensup olmayan savaşçılardan ibaret olduğu unutulmamalıdır. Ancak, Suriye'deki çatışmaya yönelik uluslararası toplum hareketsiz kaldıkça ve Esad rejimine bağlı kuvvetlerin içinde sivillerin de bulunduğu muhalefete yönelik saldırıları arttıkça, muhalifler arasında oluşan güç boşluğunu fırsata çeviren el-Kaide bağlantılı unsurların da çatışmaya katılımı söz konusu olmuştur. Dolayısıyla, Suriye krizindeki yabancı savaşçı katılımının önlenmesine yönelik mücadele yalnızca askeri yöntemlerle olmamalı, radikalleşmenin sahadaki motivasyonunu oluşturan sosyal ve siyasal faktörler de hesaba katılmalıdır. IŞİD-karşıtı uluslararası koalisyon öncülüğünde düzenlenen operasyonlar neticesinde bugün örgütün sözde hilafetinin sınırları önemli ölçüde daraltılmışsa da, katılıma izin veren koşullar devam ettiği sürece sahadaki radikalleşmenin süreceği ve söz konusu örgütün ortadan kaldırılması durumunda dahi yerini benzer bir oluşumun alacağı ihtimali yüksektir. Çözüm, radikalleşmeyle mücadelenin sosyal ve siyasi boyutlarının da hesaba katıldığı bir yaklaşımla, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde alınacak ek önlemleri içeren çok taraflı bir stratejiye dayandırılmalıdır.

**SUMMARY**

In recent years, the issue of foreign fighters particularly those involved in radical organizations that have increased their influence in conflicts in the Middle Eastern and North African geography, has become the main concern of the international community in the context of global terrorism. In this sense, the issue which was started to be addressed especially with the example of post-1980 Afghanistan, has been associated conceptually with the Salafi-extremist movements over time. Such that the problem of foreign fighters which started to form an agenda with the extremist organizations in the Islamic World after 9/11, is almost mentioned synonymous with the jihad-guided participation to the radical groups in Syria and Iraq today. The rise of al-Nusra Front to a base expressed in thousands in a short time immediately after its massive attacks at the end of 2012, has brought transnational terrorism to the international agenda. Invasion of Iraq by ISIS which enhanced its military power in Syria since 2013 by attracting recruits from around the world, led the Syrian crisis associated with the problem of foreign fighters. Despite there are much more foreigners on the regime side since the beginning of the Syrian conflict, the issue is securitized by the al-Qaeda-based threat perception in the international community. From the first stage of the armed conflict in Syria, thousands of Shiite foreign fighters from many countries, notably Iran, Iraq,

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Lebanon and Afghanistan have been joined to the conflict alongside the regime forces. This study aims to analyze foreign fighter involvement in the Syrian conflict in the context of the participation not only the opposition side, but also the regime side in order to reveal the precautions that must be taken against dually self-feeding radicalization in the field. The study, which tries to handle the foreign fighter involvement in Syrian crisis as a many-sided phenomenon, will try to discuss the possible effects of only al-Qaeda-centered interpretation of the issue by the international community.

**KAYNAKÇA**

3 Kıtadan Geldiler: PYD'li Teröristler Bakın Nereden. *A Haber*. 01.03.2018. Erişim: 10.09.2018. https://www.ahaber.com.tr/gundem/2018/03/01/3-kitadan-geldiler-pydli-teroristler-bakin-hangi-ulkeden.

Adam Taylor. "How Western Foreign Fighters Are Being Recruited Online To Join Kurds Against Islamic State." *The Washington Post*. 24.11.2014. Erişim: 09.09.2018. https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/11/24/how-western-foreign-fighters-are-being-recruited-online-to-join-kurds-against-islamic-state/?utm_term=.1ef4389c3990

Alfoneh, Ali. "Hezbollah Battlefield Deaths Defending Assad Mount Up." *Newsweek*. 21.04.2017. Erişim: 09.09.2018. https://www.newsweek.com/hezbollah-battlefield-deaths-defending-assad-mount-586320.

Alfoneh, Ali. "Tehran's Shia Foreign Legions." *Carnegie Endowment For International Peace*. 30.01.2018. Erişim: 01.09.2019. http://carnegieendowment.org/2018/01/30/tehran-s-shia-foreign-legions-pub-75387.

Antonova, Maria. "Russian Mercenaries, A Secretive Weapon In Syria." *The Times of Israel*, 17.02.2018. Erişim: 15.09.2018. https://www.timesofisrael.com/russian-mercenaries-a-discrete-weapon-in-syria/.

Bakker, Edwin ve Mark Singleton. "Foreign Fighters in the Syria and Iraq Conflict: Statistics and Characteristics Of A Rapidly Growing Phenomenon." Foreign Fighters Under International Law And Beyond. Eds., Andrea De Guttry, Francesca Capone ve Christophe Paulussen. 9-25. The Hague: Asser Press.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Barrett, Richard. "Foreign Fighters In Syria." *The Soufan Group*. (Haziran 2014): 1-34. Erişim: 10.09.2018. http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/06/TSG-Foreign-Fighters-in-Syria.pdf.

Bingöl, Oktay. "Suriye İç Savaşında Yabancı Savaşçılar." *Merkez Strateji Enstitüsü*. 013 (Mart 2016): 1-25. Erişim: 01.09.2018. http://merkezstrateji.com/assets/media/160323-rp-13-yabanci-savascilar-s2_2.pdf.

Derya Kap. "AB ve Türkiye'nin IŞİD ve Yabancı Savaşçılarla Mücadele Politikası." *İktisadi Kalkınma Vakfı*. 108 (Ocak 2015): 1-17. http://www.ikv.org.tr/images/files/Degerlendirme%20108(1).pdf.

Hegghammer, Thomas . "The Foreign Fighter Phenomenon: Islam and Transnational Militancy." *Belfer Center for Science and International Affairs. Policy Brief.* (Ocak 2011). Erişim: 20.09.2018, http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/Hegghammer_policy_brief_feb_2011.pdf.

Hegghammer, Thomas. "The Rise Of Muslim Foreign Fighters: Islam And The Globalization Of Cihad." *International Security*. 35:3 (2010-2011 Kış). 53-94. Erişim: 18.09.2018. http://belfercenter.ksg.harvard.edu/files/The_Rise_of_Muslim_Foreign_Fighters.pdf.

İsmail Umut Arabacı. "İşte DHKP-C'nin Suriye Üssü." *Sabah*. 31.03.2013. Erişim: 10.09.2018. https://www.sabah.com.tr/gundem/2013/03/31/iste-dhkpcnin-suriye-ussu.

Jeanine De Roy Van Zuijdevin ve Edwin Bakker. "Returning Western Foreign Fighters: The Case of Afghanistan, Bosnia and Somalia." *International Centre for Counter-Terrorism* (June 2014): 1-12. Erişim: 10.09.2018. http://www.icct.nl/download/file/ICCT-De-Roy-van-Zuijdewijn-Bakker-Returning-Western-Foreign-Fighters-June-2014.pdf.

Kardaş, Tuncay ve Ömer Behram Özdemir. "Avrupalı Yabancı Savaşçılar." *SETA*. 115 (Şubat 2015): 1-24. Erişim: 11.09.2018. http://file.setav.org/Files/Pdf/20150203185528_avrupali-yabanci-savascilar-pdf.pdf.

Ladbury, Sarah. "Testing Hypotheses On Radicalisation In Afghanistan." *Department Of International Development*. 14 (August 2009): 1-64. Erişim:

20.09.2018. http://d.yimg.com/kq/groups/23852819/1968355965/name/Drivers%20of%20Radicalisation%20in%20Afghanistan%20Sep%2009.pdf.

Majidyar, Ahmad. "More Than 10,000 Afghans Sent By Iran To Syria Reported Killed And Injured." *Middle East Institute*. 08.01.2018. Erişim: 09.09.2018. http://www.mei.edu/content/io/more-10000-afghan-shiites-sent-iran-syria-reported-killed-and-injured.

Malet, David. "Why Foreign Fighters? Historical Perspectives And Solutions." *Orbis Journal of Foreign Affairs*. 54:1 (2010): 97-114. Erişim: 20.09.2018. http://davidmalet.com/uploads/Why_Foreign_Fighters_Malet.pdf.

Morris, Loveday. "In Syria, Hezbollah Forces Mass Around Aleppo to Aid Assad." *The Washington Post*. 02.06.2013. Erişim: 09.09.2018. https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/hezbollah-boosting-assads-forces-in-northern-syria/2013/06/02/3bb59c7e-cb9e-11e2-8f6b-67f40e176f03_story.html?utm_term=.add907bca4bd.

Pirinççi, Ferhat, Oytun Orhan ve Bilgay Duman. "ABD'nin IŞİD Stratejisi Ve Irak İle Suriye'ye Olası Yansımaları." *ORSAM*. 191 (Eylül 2014): 1-20. Erişim: 09.09.2018. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2014924_rapor191tur.pdf.

Rafizadeh, Majid. "Iranian Soldiers in Syria." *Gatestone Institute*. (Kasım 2016). Erişim: 21.08.2018. https://www.gatestoneinstitute.org/9406/iran-soldiers-syria.

Reback, Gedalyah. "UN: 22,000 Fighters From 100 Countries In Syria And Iraq." *The Times of Israel*. 28.05.2015. Erişim: 02.09.2018. http://www.timesofisrael.com/un-over-22000-foreign-fighters-in-syria-and-iraq/.

Richard Barrett. "Beyond the Caliphate: Foreign Fighters and the Threat of Returnees." *The Soufan Center*. (Ekim 2017): 1-40. Erişim: 10.09.2018. http://thesoufancenter.org/wp-content/uploads/2017/11/Beyond-the-Caliphate-Foreign-Fighters-and-the-Threat-of-Returnees-TSC-Report-October-2017-v3.pdf.

Sherlock, Ruth. "Iran Boosts Support to Syria." *The Telegraph*. 21.02.2014. Erişim: 20.09.2018.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iran/10654144/Iran-boosts-support-to-Syria.html.

Sinan Hatahet. "Suriye'de IŞİD." *ORSAM*, 20 (Şubat 2015): 1-12. Erişim: 03.09.2018. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2015225_policybrief20tur.pdf.

Skidmore, J. "Foreign Fighter Involvement in Syria." *International Institute For Counter-Terrorism*. (Ocak 2014): 1-72. Erişim: 11.09.2018. http://i-hls.com/wp-content/uploads/2014/01/Foreign-Fighter-Involvement-in-Syria.pdf.

Smyth, Phillip. "Hizballah Cavalcade: The Lion Of Damascus, And Afghans, And Africans! Oh My!: Fighters From Exotic Locales In Syria's Shia Militias." *Jihadology*. 30.07.2013. Erişim: 15.09.2018. http://jihadology.net/2013/07/30/hizballah-cavalcade-the-lion-of-damascus-and-afghans-and-africans-oh-my-fighters-from-exotic-locales-in-syrias-shia-militias/.

Smyth, Phillip. "The Shiite Jihad In Syria And Its Regional Effects." *The Washington Institute*. 138 ( Şubat 2015): 1-80. Erişim: 23.08.2018. http://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyFocus138-v3.pdf.

Spencer, Richard. "Syrian President Bashar al-Assad Denounces Opposition As Armed, Murderous Criminals." *The Telegraph*. 06.01.2013. Erişim: 09.09.2018. https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/9783570/Syrian-president-Bashar-al-Assad-denounces-opposition-as-armed-murderous-criminals.html

Tehran: 2,100 Iranian Soldiers Killed In Syria and Iraq. *Middle East Monitor*. 07.03.2018. Erişim: 16.09.2018. https://www.middleeastmonitor.com/20180307-tehran-2100-iranian-soldiers-killed-in-syria-and-iraq/.

Thorp, Gene, Julie Tate ve Swati Sharma. "Foreign Fighters Flow to Syria." *The Washington Post*. 11.10.2014. Erişim: 09.09.2018. http://www.washingtonpost.com/world/foreign-fighters-flow-to-syria/2014/10/11/3d2549fa-5195-11e4-8c24-487e92bc997b_graphic.html.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Ulutaş, Ufuk, Kılıç Buğra Kanat ve Can Acun. "Sınırları Aşan Kriz: Suriye." *SETA*. 120 (2015 Mart): 1-40. Erişim: 25.09.2018. http://file.setav.org/Files/Pdf/20150402160617_sinirlari-asan-kriz-suriye-pdf.pdf.

United Nations, Security Council. *UN Security Council Resolution 2178 on Foreign Terrorist Fighters*. 24.09.2014. S/RES/2178 (2014). Erişim: 17.09.2018. https://www.un.org/sc/suborg/en/s/res/2178-%282014%29.

United Nations. Security Council. "*Security Council Unanimously Adopts Resolution Condemning Violent Extremism, Underscoring Need To Prevent Travel, Support For Foreign Terrorist Fighters.*" 24.09.2014. Erişim: 05.09.2018. http://www.un.org/press/en/2014/sc11580.doc.htm.

Urquhart, Conal. "Syrian Government Forces Shell Rebel Positions Around Damascus." *The Guardian*. 15.12.2012. Erişim: 09.09.2018. https://www.theguardian.com/world/2012/dec/15/syrian-forces-rebel-damascus.

Yalçınkaya, Haldun. "Yabancı Terörist Savaşçılara karşı Uluslararası İşbirliği: Türkiye'nin Tecrübesi." *ORSAM*. 22 (Şubat 2015): 1-16. Erişim: 18.09.2018. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201533_policybrief22tur.pdf.

Zuijdevin, Jeanine De Roy Van ve Edwin Bakker. "Returning Western Foreign Fighters: The Case of Afghanistan, Bosnia and Somalia." *International Centre for Counter-Terrorism* (June 2014): 1-12. Erişim: 10.09.2018. http://www.icct.nl/download/file/ICCT-De-Roy-van-Zuijdewijn-Bakker-Returning-Western-Foreign-Fighters-June-2014.pdf.